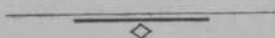

Een Verweer

door

Dr. I. GRONEMAN.

[1412]

Drukkerij Midden-Java, Djokjakarta.

901

*45249

42

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN

03857997

R. UNIV.
BIBLIOTHEEK
LEIDEN

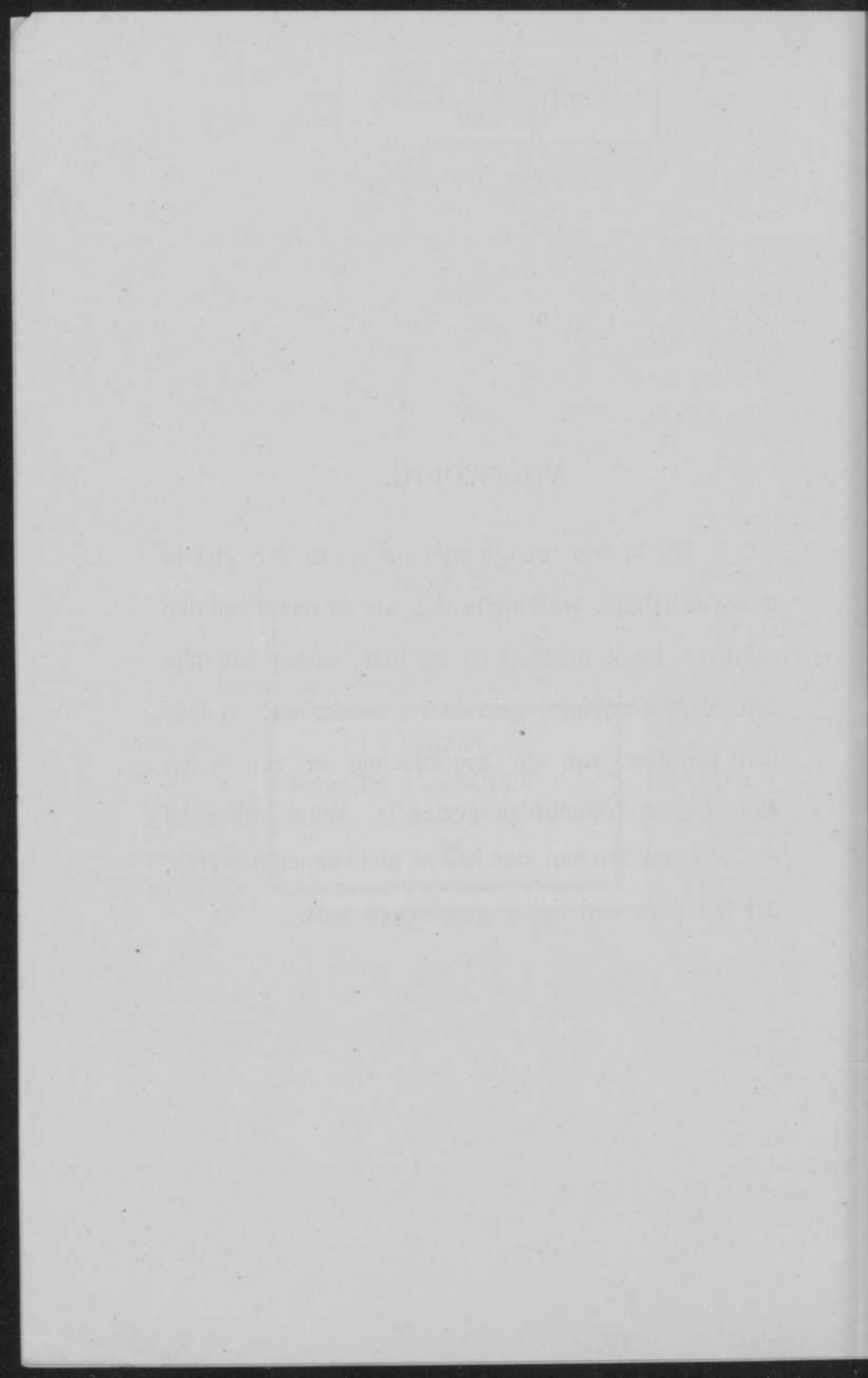
LEGAAT

PROF. DR. C. SNOUCK
HURGRONJE

1936

Voorwoord.

Dit boekje draagt *mijn* naam op den titel in *dezelfde* letters, waarmede die, als de naam van den schrijver, op 't titelblad en op den omslag van mijn „*Korte beschrijving*” gedrukt is, zonder dat dit door den schrijver van de beoordeeling er van in het *Bataviaasch Nieuwsblad* gezien is. Want indien hij dat wèl geweten had, dan had hij niet kunnen beweren, dat het door een ander geschreven was.

Een Verweer.

Artikel 19 van 't *Reglement op de drukwerken in Nederlandsch-Indië* (Staatsblad 1856 No. 74) geeft mij 't recht opnemings te verlangen van dit verweer in 't eerstvolgend nummer van 't *Bataviaasch Nieuwsblad*, naar aanleiding van de artikelen:

„Men wil *Onwaarheid*” en „*Een mystificatie*” in de nummers 5 en 7 van dat blad, van Woensdag, 6 en Vrijdag, 8 December, die beschuldigingen tegen mij bevatten, wier ongegrondheid ik onmiddellijk zal aantonen.

Had de steller er van den door hem bedoelden *catalogus*, waarvan de volle titel in 't eerste artikel cursief overgenomen is, zelf in handen gehad, dan had hij *geweten* dat *mijn* naam als die van den schrijver op 't titelblad genoemd is, en dan had hij 't nooit in die beide artikelen kunnen doen voorkomen, alsof *pangeran adipati SOERJA DI LAGA* dien *catalogus* geschreven had. Hij heeft dus dien *catalogus* niet eens gezien!

Ergers is de bewering van den steller, dat hij 't „slachtoffer” zou zijn geworden van een „*listig op touw gezette misleiding*, waarvan men ook anderen het offer heeft willen maken”. Want die bewering is *volstrekt onwaar* en dus beleedigend voor mij, wien hij niet noemt, maar als „met den vinger aanwijst”. Daar meerdere exemplaren van dat boekje, op *mijn* kosten gedrukt, aan verschillende autoriteiten en andere belangstellenden gezonden zijn en nog zullen worden, kan ieder weten dat ik de schrijver er van ben en *niet* de prins dat is, en dat die tastbare onwaarheden mij dus persoonlijk gelden.

Verder herhaalt de steller, wat de „*Nederlandsch-Indische commissie voor de „Koloniale Landbouw Tentoonstelling te Deventer in 1912”*” (d.d. Buitenzorg, den 23 November 1911) den prins schreef, dat zij het „ernstig betreurt dat (de bewerker van dien *catalogus*) zich niet uitsluitend op objectief standpunt heeft gesteld en hier en daar min aangename opmerkingen tusschen den tekst heeft gemaakt, die niet behouden kunnen blijven” ⁽¹⁾, maar hij doet dat in andere en nog veel ergere woorden, die de Kommissie in haar officieel schrijven niet heeft durven bezigen, door te zeggen „dat die tekst *niet enkel* de gewraakte zinsneden bevatte”— (welke zinsneden? G) — „*doch*

(1) Ik cursiveer.

ook andere" (welke dan toch? G) — „waaruit naast gemis aan objectiviteit, een groote mate van persoonlijke animositeit sprak, eigenschappen, ten onrechte door den bewerker van den catalogus, prins Pakoe-Alam in de schoenen geschoven, naar alle waarschijnlijkheid buiten diens voorkennis, maar met de kwade bedoeling de opmerkingen te doen doorgaan als afkomstig van den goed vertrouwendent prins”.

’t Is niet mogelijk, dat de steller zich die *onwaarheden* zou hebben laten suggereeren, indien hij geweten had dat *mijn* naam op den titel staat.

En dan durft de steller van die „mystificatie” aan dien onzin nog toevoegen dat, al mag hij dien naam niet noemen — (waarom niet, als die op den titel afgedrukt is? maar dat wist hij niet) —, „dat bedrijf niet minder streng (dient) te worden gelaakt, omdat te voorzien was dat — ware de catalogus ongezien gepasseerd — de opmerkingen zeer zeker kwaad bloed zouden hebben gezet ten nadeele van prins Pakoe-Alam.”

Onmogelijk! en dat zou de steller zelf van die *onwaarheden* geweten hebben, wanneer hij dien catalogus gelezen had. Want die opmerkingen bestaan zelfs niet, en ik tart hem die daarin te vinden en te citeeren.

En dan nog de slotzin, dat de waarheid „niet gediend (wordt) door kwaadsappige opmerkingen, ingegeven door animositeit en gekwetste ijdelheid”.

Ik ken den hoofdredakteur van ’t Bataviaasch Nieuwsblad niet, maar toch vertrouw ik, dat hij als *eerlijk* man die boosaardige regels niet in zijn blad geduld zou hebben, indien *hij zelf* dien catalogus *gekend* had. Immers, er komt daarin *geen enkele zin of zinsnede* voor, die de Kommissie „min aangenaam” kan zijn, tenzij misschien de mededeeling op bladzij 15, na de vermelding van mijn streven om de *pamor-smeedkunst* uit haar verval te doen herleven, dat „’t Bestuur van ’t Bataviaasch Genootschap verleden jaar de Regeering geadviseerd heeft om *niet* daartoe mede te werken, maar die kunst aan haar ondergang prijs te geven”.

Ik schreef: *misschien*, omdat de herinnering aan dat advies alleen „min aangenaam” kan zijn voor leden van dat bestuur, die tot dat advies hebben medegewerkt en nu (te laat) beseffen dat zulk een advies een genootschap „voor Kunsten en Wetenschappen” *onwaardig* is.

Maar dan is dat minder aangename *niet aan mij* te wijten, maar

aan *hen zelf*, die dat, in de Notulen der Directie-vergadering van 28 December van verleden jaar gepubliceerde, advies gaven.

Van „animositeit” of „gekwetste ijdelheid” of van „kwade bedoeelingen” kan dus bij ’t noemen van dat onwaardige advies geen spraak zijn, waar dat geschiedde in het belang van ’t *behoud* of de *herleving* van die waarlijk edele kunst, waarnaar ik nu reeds 7 jaren, met anderen, zooals de vroegere rezident COUPERUS en de beide *Pakoe-Alam* prinsen, gestreefd heb.

Ook ’t *motief* tot dat ongelukkige advies was onjuist: *omdat er niet meer naar gevraagd werd!* Er wordt nog altijd naar pamorkrissen gevraagd, want zonder kris is de Javaan niet behoorlijk gekleed. Maar ’t z. g. *echte* Parambanan-pamor is *te duur* geworden en daarom behelpt men zich met minderwaardige surrogaten, zooals oud-ijzer! *Veertig gulden* en *meer* alleen voor ’t pamor-metaal voor één kris! Die weelde kunnen slechts rijke Javanen zich gunnen en die zijn er niet veel.

En nu heb ik ’t middel gevonden om dat veel te dure pamor door een *niet* minderwaardig mengmetaal te vervangen, dat *niets* kost, zoolang ik nog leef of, na mijn dood, de voorraad nog strekt, die in mijn testament aan *pangeran adipati* SOERJA DI LAGA gelegateerd is, maar dat daarna, als men het *zuivere* nikkel uit europsche fabrieken zal betrekken, ongeveer *tien centen* per kris zal kosten!

Ieder, die mijn geschriften daarover kent — en ik verzuimde nooit die ook aan ’t Bat. Genootschap te zenden —, *weet* dat; maar misschien hebben de (of die) bestuursleden daarvan die nog niet gelezen.

Maar indien dat algemeen bekend werd, dan zou ook de vraag naar dat pamor weder sterk toenemen, en ik heb van de Regeering niets anders gevraagd, dan dat zij tot het *bekend worden* daarvan zou meewerken, door van haar waardeering er van nu en dan blijk te geven. En niet uit eigenbelang vroeg ik dit, maar in ’t belang van den *Javaan* en van zijn waarlijk *hooge kunst*, en schreef ik ook die enkele regels op bladzij 14 en 15 en aan ’t slot van *mijn* boekje, en wees ik op dat treurige advies met de *goede* bedoeling om de Regeering nog eens aan de onredelijkheid van dat advies te herinneren.

En wie zich nu nog overtuigen wil, dat het *herleven* van die kunst den Javaan tot *zegen* kan worden en zijn welvaart bevorderen, ook zelfs als hij zelf niet meer naar pamor - krissen verlangde,

die leze wat de bekende ethnograaf LOEBÈR in 't verslag van zijn studiereizen *ten behoeve der indische kunstnijverheid* op bladzij 263-265 van de pas verschenen 2de aflevering van 't 66ste deel der *Bijdragen* van 't Koninklijk Instituut voor de Taal, Land-en Volkenkunde van Ned.-Indië schreef. Zooals hij de *moorsche kunstnijverheid* in *Marokko* zag bloeien, *alleen* door den afzet aan toeristen van buiten, zoo kan dat hier op den duur ook worden, maar mèt behoud van den afzet onder de Javanen zelf. Er is dus reden genoeg voor de Regeering en voor 't Bataviaasch Genootschap om *niet* den ondergang, maar wèl de herleving van die javaansche kunstnijverheid te willen.

De steller der voor mij beleedigende en dus hoonende en *daarom niet alleen* gewraakte artikelen zal, hoop ik, als *eerlijk* man erkennen dat hij gedwaald heeft, en misleid is geworden, *niet door mij*, maar door een derde, een ander, en de *onwaarheden*, die hem door dien persoon gesuggereerd werden, *herroepen*, en mij daardoor ontheffen van den plicht om langs anderen wettigen weg voldoening te vorderen.

Jogjakarta, 12 December 1911.

Replik.

't Is niet gemakkelijk een *slechte* daad *goed* te praten. Dat ondervinden de steller of schrijver van de beide in mijn verweer gewraakte artikelen en de man, die hem die onzinnige verdachtmakingen van mijn streven ingaf.

Maar 't wordt daardoor begrijpelijk dat het Blad mijn verweer *niet* in 't eerstvolgende nommer opnam, zooals de Wet dat wil, doch eerst een paar dagen later, want de schrijver van die onzinnige stukken kende den inhoud van 't daarin beoordeelde boekje, waarvan hij zelfs den omslag niet gezien had, niet, en kan dat dus alleen gedaan hebben op gezag van zijn misleider, die dat boekje wél kende en hem de veroordeeling er van suggereerde, zooals een geoefend hypnotiseur dat zijn geestzwakken patient doet.

Deze was dus *geen vrij* man en kon dat verweer niet opnemen, te gelijk met een zwakke poging om zijn dwalingen te verdedigen? zonder eerst zijn ingever geraadpleegd te hebben. Aan een ernstige poging om mij te weerleggen waagden ze zich geen van beiden en dus lieten ze mijn argumenten eenvoudig ongemoeid, wat wel gemakkelijk, hoewel misschien minder eerlijk, is. Maar dit is voor sommige *critici* geen bezwaar. Bovendien had de schrijver slechts te pennen gehad, wat hem door zijn ingever gesuggereerd was, en als willig werktuig van dezen niet over de waarde van 't gepende na te denken.

Dat dit zoo geweest moet zijn, blijkt weder uit de volledige kopie van den brief, dien de Tentoonstellingskommissie „aan het Hoofd van het Pakoe Alamsche huis” zond, en die den steller door die kommissie uit haar archief moet medegedeeld zijn, met weglating echter van de ondertekeningen van den voorzitter C. M. PLEYTE en den sekretaris penningmeester. . . . STEPHAN.

Die kopie getuigt dus m.i. tegen den steller als werktuig en tegen den ingever, die, om *mij* te treffen, hem misbruikte en zich achter hem verschuilde!

Ik had van den eerste iets anders en beters verwacht, n.l. een eerlijke bekentenis van dwaling te goeder trouw door een te groot vertrouwen in de waarheidsliefde van zijn misleider. *Errare humanum est* en dwalen is vergeeflijk. Maar hij gehoorzaamde liever weer aan de overmacht van den ingever, wat immers niet alleen

uit dat afschrift van dien brief, maar ook uit het citaat uit mijn verhandeling over de *pamor-smeedkunst* blijkt, dat aangehaald is zonder de verklaring van 't daarin genoemde feit, die alle waarde van dat citaat als een wapen tegen mij zou hebben opgeheven. Ik had voor Buitenzorg en Batavia maar over 4 overdrukken van die verhandeling: „*Der Kris der Javaner*”, te beschikken gehad, en 't citaat zal vermoedelijk wel aan 't exemplaar uit de bibliotheek van 't *Bataviaasch Genootschap* ontleend zijn, waarover de voorzitter der Kommissie als bestuurslid beschikken kon.

Dat die man één van hen was, die al jaren geleden als volgelingen van wijlen DR. BRANDES zich met hem tegen mij keerden, toen ik ettelijke goed verdedigbare meeningen op indo-archaeologisch gebied niet voor de dwalingen van dien ambtelijken geleerde had willen opgeven, dat had ik al lang begrepen, even als ook dat het onwaardige advies van dat Genootschap minder tegen de javaansche *kunst* gericht was, dan tegen *mijn* arbeid in haar belang.

't Genootschap droeg daaraan geen schuld, en ik ben zeker dat andere bestuursleden er van — en ik tel daaronder nu ook weder vrienden — 't motief voor dat advies aanvaard hebben zonder de eigenlijke strekking er van te vatten.

Maar er zijn er daaronder ook, die 't *mij* niet kunnen vergeven, dat de fransche indo-archaeoloog FOUCHER mij bij onze eerste ontmoeting reeds zeide, dat zijn voorganger, M. L. FINOT „*a toujours reconnu que vous aviez (of: avez) raison et que M. Brandes avait tort*”.

BRANDES ongelijk tegenover *mij*! Dat kòn toch niet! Hij, die, zooals één van zijn vakgenooten mij dit jaar uit Leiden schreef, „*niemand naast zich dulde*”!

Die geleerde erkende trouwens BRANDES' wetenschappelijke verdiensten ten volle, even als ik dat doe, zonder echter blind te zijn voor 's mans . . . vergissingen.

M. FOUCHER vertelde mij ook dat de groote indologen FINOT en SÉNART 't lang niet altijd eens zijn, maar toch de beste vrienden blijven, en dat zou ook BRANDES' opvolger, Dr. N. J. KROM, kunnen getuigen, die te Parijs met beiden ten huize van M. FOUCHER dejeuneerde.

En zoo behoort het. Zoo hebben ook de hersteller der Hindoe-bouwvallen, majoor VAN ERP, en ik 't steeds best met elkander kunnen vinden, hoewel hij nog altijd enkele van BRANDES' dwalingen aanhangt of die te vergoelijken tracht, b. v. door diens

„lichtkoker” in den voormuur van den bouwval *Mendoet* als een ontlastingsgewelf te beschouwen. Maar VAN ERP is een eerlijk man, die even als ik naar wetenschappelijke waarheid streeft.

De steller der stukken van 't Bataviaasch Nieuwsblad heeft dus *geen enkele* van zijn beschuldigingen tegen mij kunnen volhouden en toch heet het nu weder dat mijn verweer „geen verandering (heeft) kunnen brengen in (zijn) zienswijze”—dat zullen *niet* nadenkende lezers misschien wel gelooven!—, maar hij waagt daarbij een nieuwe beschuldiging, door te beweren dat „de tendenz van het door (mij) geïnspireerde artikel”— zou hij ons kunnen zeggen waar men dat artikel lezen kan?— „geen andere was dan aan te toonen dat de commissie zich aan grofheid tegen den goed willenden prins zou hebben schuldig gemaakt.”

Vermoedelijk is steller hier weder in zijn vorige dwaling vervallen, hoewel hij nu toch uit mijn Verweer te weten is gekomen, dat *ik zelf* dien catalogus geschreven heb, en *niet* de prins dat deed. Maar bij 't schrijven er van heb *ik* aan geen grofheid van de Kommissie jegens den *prins*, doch alleen aan animositeit of antipathie van haar voorzitter jegens *mijn* streven gedacht.

Ook die bewering is dus weder een boosaardig *verzinsel*, en op grond van dien onzin houdt de mij zoo ongenadige steller dan weder 't verwijt van „*misleiding*” tegen mij vol!

Ik ken dien man evenmin als dien verantwoordelijken hoofdredakteur, maar dien voorzitter ken ik wèl, doch om de aangename herinneringen, die ik van wijlen zijn vader behouden heb, zou 't mij spijten, ter rechtvaardiging van mijn oordeel, te moeten vertellen *hoe* ik hem heb leeren kennen.

Ten slotte nog eens het *onwraakbare bewijs*, dat *geen* wetenschappelijke overtuiging, maar *persoonlijke tegenzin* wijlen mijn grooten ambtelijken tegenstander bewoog mij en mijn streven in verdenking te brengen.

In mijn: „*Boeddhistische tempel- en klooster-bouwvallen in de Parambanan-vlakte*” schreef ik op bladzij 25, dat DR. BRANDES „in 't jaar vóór zijn dood, 'n de *Notulen* van 't (Bataviaasch) Genootschap (deel 42, 1904) „een hartig woord over de déblayeeing” van *Parambanan* neerschreef, waarin de woorden: „de onverantwoordelijke wijze, waarop onder de leiding van DR. GRONEMAN met de afgefallen steenen der tjandi's gehandeld is”, duidelijk genoeg de strekking van dat *hartige woord* te kennen gaven.

„Ten *onrechte*, want die *verdachtmaking* was *ongegrond*, zooals

ik in een verweerschrift van 11 Oktober 1904 (onwederlegbaar) aantoonde, waarvan ik de opneming in de eerstvolgende aflevering van dezelfde Notulen volgens de wet eischte, en dat in de 4de aflevering van datzelfde jaar afgedrukt werd, onmiddellijk gevolgd door een naschrift van mijn tegenstander, waarin hij zijn verdachtmaking *trachtte vol te houden*, o. a. door te wijzen op de 10de plaat in mijn (door 't Koninklijk Instituut in 1893 uitgegeven) werk, waarop ik met een anderen heer, dien Br. niet kende, op de eerst pas ontgraven achterzijde van den Sjiwa-bouwval afgebeeld was! Welk een logika! . . . Omdat Br. dien anderen heer niet kende, bleef hij *mij alleen* verantwoordelijk achten voor de „onverantwoordelijke wijze” waarop volgens hem met de afgevallen steenen gehandeld was. Maar die heer was de *hoofdingenieur* SCHIPPERS, aan wien ik de leiding van den arbeid had overgedragen en van wien ik op bladzij 4 van datzelfde, in 1893 verschenen, plaatwerk geschreven had: „Ons bestuurslid, de hoofdingenieur SCHIPPERS, nam de bepaling van de wijze van arbeiden en de hoofdleiding daarvan op zich.”

Dat had mijn tegenstander elf jaren vroeger, toen ik nog niet in ongenade verkeerde, gelezen en dus kunnen en moeten bedenken, alvorens zijn verdachtmaking te uiten of te herhalen; maar toen hij kort daarop stierf, heb ik, indachtig aan 't „*de mortuis nil nisi bene*”, daarop niet meer geantwoord, en ik zou 't ook later niet gedaan hebben, zoo ik geen redenen had gehad te vreezen, dat andere (vroegere) vrienden 't „die zwijgt, erkent schuld” op mij zouden toepassen. Waarom kan verschil van meening niet gepaard gaan met eerbiediging er van? En waarom moest ik, toen ik mijn meening niet naar zijn (latere) opvattingen wijzigde, als een onwaardige behandeld worden, dien men verfoeit en belastert?”

En, moet ik nu weder 4 jaren later daaraan toe voegen, waarom volgen enkelen van de aanhangers van dien man nog altijd diens voorbeeld om mij en mijn arbeid te negeeren en in verdenking te brengen?

Jogjakarta, 24 December 1911.

Mijn laatste woord.

De verantwoordelijke hoofdredakteur van 't Bat. Nieuwsblad is al spoedig teruggekomen (of door een sterkeren beheerscher van zijn wil teruggebracht) van 't in den aanhef van zijn *Naschrift* door hem beleden deugdelijke beginsel, dat het zijn gewoonte niet is zijn bestrijders plaats te weigeren.

Want hij heeft mij mijn korte repliek op de in dat naschrift geopperde nieuwe beschuldigingen door de uitgevers doen terugzenden, met de boodschap dat „het debat over het desbetreffend onderwerp gesloten is”!

't Vroeger genoemde artikel 19, waarop ik mij volgens hem niet had behoeven te beroepen, geeft hem daartoe geen recht, na een nieuwen aanval op mijn goeden naam. Maar door de zaak voor den rechter te brengen, zou ik in hem niet den *waren* schuldige, maar diens minder schuldigen medeplichtige treffen, en heeft deze als willig, maar tegenover anderen willeloos, werktuig van genen misdaan, dan kan ik, als *medicus*, hem niet ten volle toerekenbaar achten, en een blinde wraakoefening ligt niet in mijn aard.

Op verdere onzinnige aanvallen zal ik niet meer antwoorden, maar, mocht de Kommissie wederrechtelijk mijn „*Korte beschrijving*” verminkt laten herdrukken, dan zal ik dat boekje *onveranderd*, ook onder de leden der *Nederlandsche* Kommissie, doen verspreiden, met een overdruk van *dit* verweerschrift er in. En dan zal ik, door ondervinding wijzer geworden, niet meer nalaten mij 't auteursrecht van dien *tweeden* druk te verzekeren.

Jogjakarta, 4 Januari 1912.

G.

